

BOSNA I HERCEGOVINA Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje		БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА Агенција за предшколско, основно и средње образовање
---	---	---

ЗЈНПП-а ЗА БОСАНСКИ ЈЕЗИК, ХРВАТСКИ ЈЕЗИК И СРПСКИ ЈЕЗИК ДЕФИНИСАНО НА ИСХОДИМА УЧЕЊА

Мостар, 2013. године

ЗЈНПП-а за босански језик, хрватски језик и српски језик дефинисано на исходима учења

Водитељ Пројекта:

мр сц. Марија Налетилић

Консултанти:

Miske Witt & Associates Inc., Shoreview, MN USA

Miske Witt, виши консултант

Dr. Nancy Clair & Dr. Jan Westrick with Sarah Koehler, асистенти на Пројекту

Dr. Shirley Miske, председник

Пројектни тим:

Маја Стојкић, директор Агенције за предшколско, основно и средње образовање

Марија Налетилић, шеф Одјељења за ЗЈНПП

Јасминка Нало, замјеник водитеља Пројекта, стручни савјетник за матерњи језик

Хашима Ђурак, стручни савјетник за предшколско васпитање и образовање

Радмила Јаковљевић, стручни савјетник за ЗЈНПП

Даница Васиљ, стручни савјетник за разредну наставу

Мате Живковић, стручни савјетник за предметну наставу

Стојан Љоље, виши стручни сарадник за сарадњу са школама и партнерским институцијама и координацију рада радних група и других тијела

Бранко Сливар, Завод Републике Словеније за школство

Радна група:

мр сц. Марија Налетилић, Даница Васиљ, др сц. Мате Живковић, Стојан Љоље, Мубера Ђајо, Јасминка

Нало, мр сц. Жанета Џумхур, Хашима Ђурак, Бранка Попић, Радмила Јаковљевић, мр сц. Мелиха

Спахић, Ана Ђавар, Славен Љубић, мр сц. Ивица Аугустиновић, Грета Куна, Лидија Мустапић, др сц.

Катица Крешић, мр сц. Весна Варунк, Маја Зелић, Владимир Радишић, Индира Буљубашић, Андреа

Пехар, Ејуб Алагих, Босилка Спремо, мр сц. Нијаз Зорлак, мр сц. Ранко Несторовић, Ениса Мехић,

Анкица Гргић Мишковић, Дина Боровина

Напомена: Пројекат подржао УНИЦЕФ

Изрази који су написани само у једном граматичком роду односе се подједнако на женски и мушки род.

САДРЖАЈ

Увод	5
Заједничко језгро наставних планова и програма за босански језик, хрватски језик и српски језик дефинисано на исходима	
Учења	5
Исходи учења за језик – Босна и Херцеговина	8
Области, компоненте и исходи учења за језик у БиХ.....	35
Схематски приказ области и компоненти за босански језик, хрватски језик и српски језик	39
Дефиниције и легенда за прожимајуће показатеље.....	40
Принципи дефинисања исхода учења	41
Лексикон кључних термина.....	45
Схематски приказ плана активности развоја исхода учења у 21. вијеку.....	46
Литература.....	47

УВОД

Данас на почетку 21. вијека, живимо у друштву обиљеженом промјенама, али и изложеном технолошким утицајима и информационим технологијама. Снага ових промјена утиче на промјене васпитно-образовног система у циљу припреме ученика за живот и рад у 21. вијеку. Комплетан процес друштвених промјена помјерио је границе знања те је неоспорно како промјене у друштву имају утицај на реформу васпитно-образовног система базираног на компетенцијском систему и исходима учења. Босна и Херцеговина препознала је потребе за измјенама васпитно-образовног система водећи се новим захтјевима времена.

До 2004. године био је на снази осмогодишњи систем образовања за који је утврђено ЗЈНПП-а (2003. године) које садржи програмске садржаје и спискове наставних предмета у постојећим наставним плановима и програмима (НПП-а) основних школа и гимназија. Постојеће ЗЈНПП-а не одговара потребама тренутно важећег деветогодишњег система образовања, јер је ЗЈНПП-а утврђено за основну осмогодишњу школу и само пренумерисано за нови деветогодишњи систем образовања тако што је први разред пренумерисан у други, други разред у трећи и тако редом до деветог разреда деветогодишње основне школе.

Документ је дефинисан на основу исхода учења за босански језик, хрватски језик и српски језик и настао је унутар реформског процеса у Босни и Херцеговини пратећи међународне едукацијске стандарде у сврху осигурања кохерентности и компатибилности васпитно-образовног система у Босни и Херцеговини, као и у односу према Европској унији, па и шире.

Агенција за предшколско, основно и средње образовање, у складу са законском надлежности, ради на развоју ЗЈНПП-а, а у сврху остварења циљева зацртаних Стратешким планом 2012–2016. године из којих се издвајају:

1. развој Заједничког језгра cjеловитих развојних програма за предшколско васпитање и образовање и развој ЗЈНПП-а за основно и средње образовање у Босни и Херцеговини,
2. успостављање стандарда квалитета рада, као и стандарда ученичких постигнућа у предшколском, основном и средњем образовању.

**Заједничко језгро
наставних планова и
програма (ЗЈНПП-а)
за босански језик,
хрватски језик и
српски језик
дефинисано на
исходима учења**

Први предузети корак Агенције био је дефинисање осам васпитно-образовних подручја. Дефинисана васпитно-образовна подручја су језичко-комуникацијско, математичко, подручје природних наука, друштвено-хуманистичко, техника и информатичке технологије, умјетничко, физичко и здравствено подручје, и кроскурикуларно и међупредметно подручје.

Полазна тачка при дефинисању васпитно-образовних подручја био је Европски оквир кључних компетенција и кључне компетенције и животне вјештине у Босни и Херцеговини, анализа важећих НПП-а у Босни и Херцеговини, као и анализа курикулума Хрватске, Словеније, Косова* и Црне Горе.

ЗНПП-а дефинисано на основу исхода учења за босански језик, хрватски језици српски језик састоји се од области, компоненти, дефинисаних исхода учења¹ и индикатора у складу са развојним узрастом дјетета на крају предшколског васпитања и образовања (узраст од 5/6 година), на крају трећег разреда (узраст од 8/9 година), на крају шестог разреда (узраст од 11/12 година) и на крају деветог разреда деветогодишњег васпитања и образовања (узраст од 14/15 година) те на крају средњошколског образовања (узраст од 18/19 година). ЗНПП-а дефинисано на основу исхода учења за босански језик, хрватски језици српски језик је основа ревизије постојећих НПП-а у Босни и Херцеговини.

Циљ језичко-комуникацијског подручја је стицање језичко-комуникацијске компетенције. Језичко-комуникацијска компетенција обухвата језичку, друштвено-језичку и употребну компетенцију. Ученици према доби и предзнању треба да стекну знања, развију вјештине и способности усмене, писмене и визуелне комуникације у међусобним и међукултуралним ситуацијама приватног и јавног живота. То значи да требају да усвоје и развију лексичка, фонетска и граматичка знања и вјештине примјењујући их у подручјима слушања, читања и усменог изражавања и писања у директној (нпр. језичко посредовање) и посредној комуникацији (нпр. медији). Такође ће да усвоје знања и развију аналитичке, интерпретативне, просудбене и креативне вјештине, развију читалачке потребе и створе читалачке навике, развију позитиван став према књижевности и култури одређеног језика, усвоје знања и развију аналитичке, интерпретативне, просудбене и креативне вјештине прикладне говорним и говорно-визуелним медијима као средствима умјетничког израза и јавног саопштавања и споразумијевања, те култури свакодневног живота (штампа, радио, филм, телевизија, интернет...). Ученици ће у складу са степеном свога језичког и општег развоја на одређеном језику знати да издвоји битна обавијештења и податке, препозна суодносе у тексту, познаје врсте текста и језичке стилове, познавање језичке и законитости одређених медијских те умјетничких врста и облика, самостално се користи разним медијима и изворима података, односно обавијештењима, процијенити садржај и намјеру написаног или изговореног. Моћи ће усмено и писмено да изрази своје намјере, мисли, ставове и осјећаје разумљиво и увјерљиво, моћи ће сročити усмене и писане текстове у складу са садржајно-формалним законитостима поједине врсте текста, те уз одабир одговарајућег језичког стила. Примиијениће стратегије комуникације примјерене ситуацији и намјери (нпр. у расправи тражити објашњење, узети ријеч, заступати став), приказаће слушалаштву одређени садржај, као и свјесно примијенити одговарајуће стратегије учења.

Основни циљеви наставе босанског језика, хрватског језика и српског језика омогућиће ученицима да на одабраним темама стекну знање, способности, вјештине, ставове и вриједности као темељ за учење током цијелог живота, што значи владање босанским, хрватским и српским стандардним језиком, развој језичких и комуникацијских способности и вјештина, односно развијање језичких способности у говорној и писаној употреби језика у свим функционалним стилима. Циљ је и развијање литерарних способности, интереса за читање, развијање интереса и потреба за

* Налази се под резолуцијом 1244 УН-а о Косову

¹ Видјети Области, компоненте и исходи учења за матерњи језик у Босни и Херцеговини (стр. 35), затим видјети Схематски приказ области и компоненти за матерњи језик у Босни и Херцеговини (стр. 39)

садржајима медијске културе, освјештавање значаја знања матерњих језика развијањем поштовања и љубави према њима, њиховим књижевностима и културама те поштовање босанског језика, хрватског језика и српског језика, као службених језика у Босни и Херцеговини.

Агенција је урадила ЗЈНПП-а за босански језик, хрватски језик и српски језик дефинисано на основу исхода учења, а циљ је такође, у 2013. години завршити и ЗЈНПП-а за страни језик. По завршетку израде Документа предвиђено је како ће министри образовања усвојити Документ што ће бити основа за ревизију постојећих НПП-а на основу ЗЈНПП-а дефинисаног на основу исхода учења.

Донесена је одлука о парцијалном приступу, тј. о изради ЗЈНПП-а за поједине наставне предмете унутар одређеног подручја, како би се у што краћем року урадила ревизија НПП-а која подразумијева укључивање ЗЈНПП-а у све постојеће НПП-е у Босни и Херцеговини. Постављени исходи на крају предшколског васпитања и образовања су основа за даљи развој цјеловитих развојних програма за предшколско васпитање и образовање.

Успостављање исхода учења представља суштински дио процеса побољшања комплетног васпитно-образовног система у Босни и Херцеговини, а у крајњем циљу побољшања подучавања и учења чији резултат треба да буду боља постигнућа ученика. Кроз документ ЗЈНПП-а дефинисаног на основу исхода учења за босански језик, хрватски језик и српски језик, провлачи се седам кључних компетенција које су означене различитим бојама². Укључене компетенције за босански језик, хрватски језик и српски језик су комуникацијска, информатичка писменост, учити како се учи, друштвена и грађанска компетенција, самоиницијатива и предузетничка компетенција, културна свијест и креативно-продуктивна компетенција.

Документ је осмишљен тако да приказује бројчано дефинисане исходе учења унутар области, означене бројчано, које прате постављени индикатори под истим бројем исхода за различите нивое образовања од краја предшколског васпитања и образовања, па све до краја средњошколског васпитања и образовања повећавајући захтјеве индикатора наспрам нивоа образовања дефинисане по ревидираној Блумовој таксономији. Договорени су принципи успоставе исхода учења, а то су принципи знања, учествовања, транспарентности, понављања и равноправности³.

Разумијевање Документа олакшаће употреба термиолошког лексикона⁴ због досљедности у коришћењу стручних израза при наставку рада на изради Заједничког језгра НПП-а и за све преостале наставне предмете унутар дефинисаних васпитно-образовних подручја.

При дефинисању ЗЈНПП-а за босански језик, хрватски језик и српски језик урађеног на основу исхода учења учествовали су представници педагошких завода, Завода за школство, Педагошке институције, Завода за школство Словеније, министарстава образовања, васпитачи, учитељи разредне наставе, учитељи предметне наставе, средњошколски професори, универзитетски професори из Босне и Херцеговине, као и међународни стручњаци за језичко-комуникацијско подручје и стручни савјетници из Агенције за предшколско, основно и средње образовање.

Израда Документа трајала је од јуна 2012. године до априла 2013. године⁵. Нацрт документа представљен је на 15 јавних расправа одржаних на цијелом подручју Босне и Херцеговине, дје је била прилика добити повратне информације о постављеним исходима учења од 400 учесника јавних

² Видјети Дефиниције и легенда за прожимајуће показатеље (стр. 40)

³ Видјети Принципи дефинисања исхода учења (стр. 42)

⁴ Видјети Лексикон кључних термина (стр. 45)

⁵ Видјети Схематски приказ плана активности развоја исхода учења у 21. вијеку (стр. 46)

расправа на којима су учествовали васпитачи, учитељи, наставници, професори језика и савјетници педагошких завода, Завода за школство, Педагошке институције, те стручни савјетници Агенције.

Након провођења јавних расправа ревидиран је Нацрт документа те су размотрени и уважени коментари на прениско или превисоко постављене исходе учења.

Исходи учења су конкретни и мјерљиви, описују ШТА ученици знају и могу урадити, те се фокусирају на примјену и интеграцију знања и вјештина описујући важне и корисне исходе који су релевантни за живот и каријеру ученика у 21. вијеку, а НЕ описују како подучавати и учити. Дакле, исходи учења не описују или не побројавају наставне садржаје нити говоре шта васпитачи, учитељи или наставници требају да раде у разреду него су усмјерени на ученике и њихове активности.

Исходи учења за језик – Босна и Херцеговина

ЧИТАЊЕ: Књижевност				
Исходи учења за књижевне текстове				
Кључне идеје и детаљи 1. Пажљиво чита или слуша текст у циљу разумијевања и доношења логичких закључака; цитирање конкретних текстова при писању или говору у сврху аргументације закључака донесених на темељу текста. 2. Препознаје и објашњава кључне идеје текста и њихових разрада; резимира кључне идеје на основу детаља који је доказују. 3. Анализира ликове, догађаје и идеје, те њихове међуодносе у тексту.				
Индикатори подручја кључних идеја и детаља у складу с узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
1. Уз подстицај и подршку поставља питања и одговара на постављена питања у вези с текстом.	1. Поставља питања и одговара на питања како би показао разумијевање позивајући се на текст.	1. Препричава познате приче укључујући важне детаље.	1. Анализира текст и аргументује анализу дијеловима текста те доноси закључке.	1. Цитира чврсте и валидне доказе из текста у корист анализе онога што текст посебно наводи, као и закључака донесених на темељу текста, што укључује и утврђивање дијелова текста у којима је ситуација остала неизвјесна.
2. Уз подстицај и подршку препричава познате приче укључујући и важне детаље приче.	2. Препричава приче из различитих култура, утврђује главну поруку и објашњава како се она преноси путем важних детаља у тексту.	2. Препричава текст одвојено од личног мишљења; одређује тему и кључну идеју.	2. Одређује тему и кључну идеју понуђеног текста кроз исцрпну анализу текста.	2. Утврђује двије или више тема или средишњих идеја у тексту и анализира њихову разраду кроз текст, укључујући и начин на који улазе у интеракцију и надограђују се једна на другу како би створиле сложен приказ; даје објективан преглед текста.
3. Набраја главне ликове, дешавања и мјесто радње уз подстицај и подршку.	3. Описује ликове у причи (нпр. њихове осјећаје, мотивације, особине) и утврђује како њихови поступци доприносе развоју радње.	3. Одређује композицију, структуру књижевног текста и препознаје улогу појединих ликова.	3. Анализира развој ликова (с вишеструким или сукобљеним мотивима) у тексту у циљу тумачења њиховог доприноса заплету и расплету.	3. Анализира ефекат избора аутора текста о томе како развити и повезати елементе приче или драме (нпр. мјесто одвијања приче, ред радњи, начин увођења и развоја ликова).

Вјештина и структура 4. Тумачи различита значења ријечи и израза, техничких, основних и пренесених значења из текста и утврђивање како избор ријечи утиче на значење текста. 5. Анализира структуру текстова укључујући и како се одређене реченице, пасуси и већи дијелови текста (нпр. одломак, поглавље, сцена или строфа) односе једни према другима и према цјелини. 6. Утврђује како тачка гледишта или намјера утичу на обликовање садржаја и начина писања текста.				
Индикатори подручја вјештине и структуре у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
4. Уз подстицај и подршку поставља питања и одговара на питања о непознатим и мање познатим ријечима.	4. Објашњава основно значење ријечи и израза из текста.	4. Одређује значење ријечи и израза како су употребљене у тексту, пренесена и основна значења.	4. Одређује пренесена и дословна значења ријечи и израза како су употребљене у тексту и анализира утицај одређеног избора ријечи на значење текста.	4. Утврђује значење ријечи и фраза које се користе у тексту, укључујући и пренесено и конотативно значење; анализира утицај избора одређених ријечи на значење и тон, укључујући и вишезначне ријечи или језик који је нарочито свјеж, привлачан и лијеп.
5. Уз подстицај и подршку препознаје и разликује врсте текстова.	5. Препознаје / идентификује појмове везане за дијелове текста (нпр. одломак, поглавље, сцена и строфа), препознаје редослијед дешавања.	5. Анализира како се одређена реченица, поглавље, сцена или строфа уклапа у свеукупну структуру текста и доприноси развоју теме, мјеста радње или заплета.	5. Анализира како ауторов избор структурисања текста, редослијед дешавања у тексту (нпр. паралелни заплети) и одређивање темпа, (ретроспекција) стварају ефекте као што су тајновитост, напетост или изненађење.	5. Анализира како ауторови избор начина структурисања одређених дијелова текста (нпр. избор мјеста почетка или завршетка приче, давање и комичног или трагичног рјешења) доприносе његовој комплетној структури и значењу, као и естетском дојму.
6. Уз подстицај и подршку, идентификује улогу аутора / писца и илустратора.	6. Разликује лично гледиште од гледишта приповједача или ликова.	6. Објашњава како аутор разрађује тачку гледишта приповједача или говорника у тексту.	6. Анализира одређено гледиште или културолошко искуство које се одражава у књижевном дјелу из неке друге државе разумијевајући културни идентитет.	6. Анализира случај у којем превладавајуће гледиште захтијева разликовање између оног што је директно речено у тексту, од онога што се стварно мислило (сатира, сарказам, иронија или недореченост).

Усвајање и коришћење рјечника 7. Утврди или разјасни значење непознатих и вишезначних ријечи и израза. 8. Разумије пренесено значење ријечи, везе између ријечи и нијансе у значењима ријечи. 9. Усваја и исправно користи нове ријечи и изразе. Богати рјечник.				
Индикатори подручја усвајања и коришћења рјечника у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
7. Уз подстицај и подршку препознаје значење непознатих, мање познатих и вишезначних ријечи у садржају.	7. Открива значења непознатих, мање познатих или вишезначних ријечи и израза.	7. Користи рјечник значења непознатих, мање познатих или вишезначних ријечи и израза.	7. Анализира / тумачи значења непознатих, мање познатих или вишезначних ријечи и израза.	7. Утврђује или појашњава значење непознатих или вишезначних ријечи и израза на темељу садржаја за читање и учење, бирајући између више стратегија.
а. Уз подстицај и подршку усваја и користи значења ријечи насталих додавањем афикса познатој ријечи.	а. Употребљава контекст реченице при појашњавању ријечи или израза.	а. Примјењује контекст дијела књижевног текста у циљу појашњења одређених ријечи или израза, укупно значење ријечи или пасуса, положај или улогу ријечи у реченици.	а. Анализира контекст књижевног текста у циљу појашњења одређених ријечи и израза, укупно значење ријечи или пасуса, положај или улогу ријечи у реченици.	а. Користи контекст (нпр. свеукупно значење реченице, пасуса или текста, положај или улогу ријечи у реченици) као кључ за значење ријечи или израза.
б. Уз подстицај и подршку открива значење нових ријечи кроз игру.	б. Разумије значења нових ријечи и израза насталих додавањем афикса познатој ријечи (нпр. угодно, неугодно).	б. Уочава и користи уобичајене афиксе и коријене ријечи при тумачењу значења ријечи.	б. Уочава и исправно користи различите врсте ријечи насталих од истог коријена (нпр. анализирати, анализа, аналитички).	б. Идентификује и правилно користи узорке промјена ријечи који означавају различита значења или врсте ријечи (нпр. појмити, појам, појмљив).
Није примјењиво.	ц. Користи штампане и електронске рјечнике како би утврдили или појаснили значење ријечи.	ц. Користи штампане и електронске референтне материјале у сврху проналажења значења ријечи и њиховог изговора.	ц. Користи штампане и електронске референтне материјале у сврху проналажења значења ријечи, њиховог изговора и етимологије ријечи.	ц. Провјерава и штампане и дигиталне, опште и специјализоване референтне материјале (нпр. рјечнике, лексиконе, синониме) да би пронашао изговор ријечи или утврдио или појаснио њено прецизно значење, којој врсти ријечи припада, поријеклу или стандардну употребу.

Није примјењиво.	д. Користи коријенски морфем како би утврдили значење непознате или мање познате ријечи истог коријенског морфема (нпр. дружење, друг).	д. Провјерава претпостављена значења ријечи или израза и исправно их користи (нпр. провјером претпостављеног значења ријечи у контексту или у рјечнику).	д. Провјерава претпостављена значења ријечи или израза и исправно их користи (нпр. провјером претпостављеног значења ријечи у контексту или у рјечнику).	д. Потврђује прелиминарно утврђено значење ријечи или фразе (нпр. провјером претпостављеног значења у контексту или рјечнику).
8. Уз подстицај и подршку одраслих истражује ријечи и значења ријечи.	8. Уочава односе међу ријечима и нијансе у значењу ријечи.	8. Разумије пренесено значење, међусобни однос ријечи и нијансе у значењима ријечи.	8. Разумије пренесено значење, међусобни однос ријечи и нијансе у значењима ријечи.	8. Показује разумијевање фигуративног језика, односа између ријечи и нијанси у значењу ријечи.
а. Дефинише једноставне појмове повезивањем и разврставањем предмета у категорије.	а. Разликује основно и пренесено значење ријечи и израза у тексту.	а. Интерпретира стилске фигуре.	а. Интерпретира и анализира стилске фигуре у тексту.	а. Тумачи стилске фигуре (нпр. хипербола, парадокс) у контексту и анализира њихову улогу у тексту.
б. Показује да разумије и користи супротна значења ријечи.	б. Успоставља однос између ријечи у свакодневном животу и њихову употребу у реченици.	б. Користи однос између одређених ријечи (нпр. узрок/ посљедица, дио/ цјелина, предмет/ категорија) у сврху бољег разумијевања ријечи.	б. Анализира нијансе значења ријечи са сличним значењем.	б. Анализира нијансе значења ријечи сличног основног значења.
ц. Разликује нијансе значења глагола који описују исту општу радњу (нпр. ходати, марширати, парадирати, поскакивати).	ц. Разликује нијансе значења међу сродним ријечима које описују емоције (нпр. љутња, бијес, срџба).	ц. Препознаје и користи ријечи сличног значења (нпр. економизира, штеди, разумно троши).	Није примјењиво.	Није примјењиво.
9. Уз подстицај исправно користи ријечи и изразе усвојене слушањем и разговором о тексту .	9. Усваја и исправно користи ријечи и изразе укључујући и оне које означавају просторне и временске односе.	9. Усваја и исправно користи ријечи и изразе одређеног подручја и тако обогаћује рјечник ријечима или изразима важним за разумијевање или изражавање.	9. Усваја и исправно користи ријечи и изразе одређеног подручја потребне за читање, писање, говор и слушање, показује независност у стицању вокабулара при разматрању ријечи и израза важних за разумијевање и изражавање.	9. Усваја и правилно користи ријечи и изразе из општег академског и специјализованог контекста, у довољној мјери за читање, писање, усмено изражавање и слушање на нивоу спремности за факултет и посао; показује независност у ширењу рјечника када разматра ријеч или израз важан за разумијевање или изражавање.

Интеграција знања и идеја 10. Интегрише и процјењује садржај представљен у различитим медијима и форматима, између осталог визуелно, аудио визуелно, нумерички, као и ријечима. 11. Приказује и оцјењује и конкретне тврдње у тексту користећи валидна објашњења и релевантне доказе. 12. Анализира два или више текстова који обрађују сличну тему или предмет занимања у циљу акумулације знања и упоређује различите приступе аутора.				
Индикатори подручја интеграције знања и идеја у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
10. Уз подстицај и подршку уочава и успоставља везу између приче и слика које илуструју сегменте приче (нпр. који тренутак у причи приказује нека илустрација).	10. Објашњава како одређени аспекти илустрација текста доприносе ономе што се преноси ријечима у причи, нпр. ствара атмосферу, наглашава аспекте лика или мјеста радње.	10. Упорјеђује искуства читања приче, драме или пјесме и слушања или гледања аудио, видео верзије или верзије уживо текста.	10. Анализира предочену тему или кључне сцене у два различита медија укључујући и оно што је наглашено или изостављено у свакој од обрада.	10. Анализира вишеструка тумачења приче, драме или пјесме (нпр. снимљене изведбе позоришног комада или његове изведбе уживо или снимљеног романа или пјесме), процјењујући како свака верзија тумачи полазни текст. (Укључује бар један комад који је написао домаћи, европски и свјетски драматичар).
11. Није примјењиво на књижевност.	11. Није примјењиво на књижевност.	11. Износи свој став о конкретним тврдњама у тексту и образлаже га.	11. Износи свој став о тврдњама у тексту и образлаже га.	11. Уочава конкретне тврдње у тексту, износи свој став о њима и потврђује их доказима.
12. Упорјеђује и супроставља искуства ликова у различитим познатим бајкама и причама уз подстицај и подршку.	12. Упорјеђује најважније тачке у кључним детаљима представљене у два различита текста на исту тему.	12. Упорјеђује начине на који се сличне теме обрађују у различитим књижевним облицима и жанровима (приче / пјесме, историјске романе / научно-фантастичне приче).	12. Анализира откуда аутор црпи инспирацију и трансформише полазни материјал у конкретно дјело.	12. Показује познавање темељних књижевних дјела 18., 19. и 20. вијека, укључујући и начин на који два или више текстова из истог раздобља обрађују сличне теме.

Обим и ниво сложености текста 13. Непристрасно и стручно чита и разумије сложене књижевне и информативне текстове.				
Индикатори подручја обима и нивоа сложености текста у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
13. Активно учествује слушајући у групном читању о разним темама.	13. Самостално чита и показује да разумије једноставна књижевна дјела.	13. Самостално чита и показује да разумије сложенија књижевна дјела.	13. Самостално чита и показује да разумије сложена књижевна дјела.	13. Независно и стручно чита и разумије књижевност (приче, драме и поезију).
ЧИТАЊЕ: Информативни текстови				
Исходи учења за информативне текстове				
Кључне идеје и детаљи 14. Чита текст у циљу утврђивања навода текста, доношења логичких закључака и цитира конкретне текстуалне доказе аргументирајући закључке донесене на темељу текста. 15. Одређује кључне идеје и теме текста и анализира их наглашавајући важне детаље и идеје које то доказују. 16. Анализира како и зашто се појединци, дешавања и идеје развијају и улазе у интеракцију кроз текст.				
Индикатори подручја кључних идеја и детаља у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
14. Уз подстицај и подршку поставља питања у вези са важним детаљима и ликовима у тексту и одговара на постављена питања у вези с тим.	14. Поставља питања у вези са важним детаљима у тексту те самостално тражи одговоре у тексту.	14. Доноси закључке на темељу текста и доказује их цитатима.	14. Доноси закључке на темељу текста и доказује их цитатима.	14. Анализира текст и цитира јаке и комплетне доказе из текста, те доноси закључке на основу анализе текста, и утврђује дијелове текста у којима је ситуација неизвјесна.
15. Уз подстицај и подршку препознаје кључну тему текста и препричава кратак садржај у правилном редослиједу.	15. Одређује и објашњава основну тему текста.	15. Одређује основну тему текста и како се она преноси путем појединачних детаља и препричава текст.	15. Одређује основну тему текста, анализира како се она развија кроз текст укључујући и како се појављује, обликује и усавршава одређеним детаљима; припрема објективно препричавање текста.	15. Одређује теме и двије или више идеја текста и анализира њихов развој кроз текст и начин њихове интеракције; даје објективан садржај текста у сврху комплетне анализе.

16. Уз подстицај и подршку наводи и описује најважнија дешавања и ликове из прочитаног текста.	16. Показује да разумије однос између низа дешавања, појмова или перцепције користећи језик који се односи на вријеме, редослијед, узрок и посљедицу.	16. Анализира како су појединац, дешавање или идеја укључени, илустровани и разрађени у тексту.	16. Анализира и објашњава ауторову разраду, редослијед изношења аргумената, начин увођења и њихове међуодносе.	16. Анализира сложен скуп идеја или низа дешавања и објашњава како одређени појединци, идеје или дешавања ступају у интеракцију и развијају се кроз текст.
Вјештина и структура 17. Интерпретира и објашњава начин употребе ријечи и устаљених израза у тексту и одређује стручна, основна и пренесена значења те анализира како избор ријечи доприноси значењу. 18. Анализира структуру текстова и међуоднос реченица, пасуса и већих дијелова текста (нпр. одломак, поглавље). 19. Процењује начин обликовања садржаја и стила текста с личне тачке гледишта.				
Индикатори подручја вјештине и структуре у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
17. Уз подстицај и подршку учествује у појашњавању мање познатих и непознатих ријечи и њиховој употреби.	17. Препознаје и одређује значења ријечи и израза у тексту одређеног подручја.	17. Одређује значења ријечи и израза коришћених у тексту, укључујући пренесено и основно и значење.	17. Одређује значења ријечи и израза коришћених у тексту, укључујући пренесено и основно значење; анализира јасан утицај одређеног избора ријечи на значење (нпр. како се језик судства разликује од језика научника).	17. Одређује значења ријечи и израза коришћених у тексту укључујући пренесено, конотативно и техничко значење; анализира начин на који аутор користи и прецизира значење кључног појма или појмова кроз текст.
18. Разликује насловну страницу књиге или часописа од задње странице.	18. Користи текст и алате за ефикасно тражење (нпр. кључне ријечи, траке са стране и хиперлинкове) важних информација о заданој теми.	18. Анализира начин на који се одређене реченице, пасуси, поглавља или дијелови уклапају у структуру текста.	18. Анализира развој идеје или тврдње неког аутора.	18. Анализира и оцењује ефикасност ауторове структуре презентације или аргумента, као и износи ли та структура аргумент јасно, увјерљиво и занимљиво.
19. Изражава лични став према причи.	19. Разликује лични став од става аутора текста.	19. Одређује сврху текста и објашњава начин на који је аутор у текст уградио властито мишљење.	19. Одређује и анализира мишљење аутора или његову намјеру у тексту.	19. Одређује мишљење аутора или његову намјеру у тексту у којем је реторика нарочито ефикасна, анализирајући начин на који стил и садржај доприносе снази, увјерљивости и љепоти текста.

Усваја и користи рјечник 20. Утврди и разјасни значење непознатих, мање познатих и вишезначних ријечи и израза коришћењем података из текста, коришћењем контекста, анализом садржајних дијелова ријечи и коришћењем општег и специјализованог референтног материјала по потреби. 21. Искупује разумијевање пренесеног значења ријечи, веза између ријечи и нијанси у значењима ријечи. 22. Усваја и исправно користи низ ријечи и израза из одређене области довољних за читање, писање и слушање за наставак образовања и животне улоге; покаже независност у проширивању рјечника кад наиђе на непознату ријеч која је важна за разумијевање или изражавање.				
Индикатори подручја усвајања рјечника и употребе у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
20. Учествује у тумачењу непознатих или мање познатих ријечи у причи.	20. Утврди или појасни значења непознатих и мање познатих вишезначних ријечи и израза на основу прочитаног.	20. Утврди или појасни значења непознатих и вишезначних ријечи и израза на основу прочитаног.	20. Утврди или појасни значења непознатих и вишезначних ријечи и израза на основу прочитаног.	20. Утврди или појасни значења непознатих и вишезначних ријечи и израза на основу текстова и садржаја, прилагодљиво правећи избор између више стратегија.
а. Уз подстицај и подршку препознаје нова значења познатих ријечи и исправно их примјењује.	а. Користи контекст реченице за препознавање ријечи или израза.	а. Користи контекст (нпр. укупно значење реченице или пасуса; положај или функцију ријечи у реченици) као траг према значењу ријечи или израза.	а. Користи контекст (нпр. укупно значење реченице или пасуса; положај или функцију ријечи у реченици) као траг према значењу ријечи или израза.	а. Користи контекст (нпр. укупно значење реченице или пасуса; положај или функцију ријечи у реченици) кључ за значење ријечи или израза.
б. Уз подстицај и подршку утврђује значење непознатих и мање познатих ријечи додавањем често коришћених афикса на познате ријечи.	б. Утврђује значења нове ријечи настале додавањем афикса познатој ријечи, нпр. угодно, неугодно.	б. Користи уобичајене афиксе и коријене ријечи као начин у проналажењу значења ријечи.	б. Идентификује и исправно користи промјениве ријечи указујући на различита значења или врсте ријечи, нпр. анализирати, анализа, аналитички.	б. Идентификује и исправно користи промјениве ријечи које указују на различита значења или врсте ријечи (нпр. појмити, појам, појмљив).
Није примјењиво.	ц. Користи познати коријенски морфем за разумијевање значења непознате ријечи с истим коријенским морфемом (нпр. дружење, друг).	ц. Користи штампане и електронске референтне материјале у сврху проналажења ријечи и њиховог изговора.	ц. Користи штампане и електронске референтне материјале у сврху проналажења ријечи, њиховог изговора и етимологију ријечи.	ц. Провјерава штампане, дигиталне, опште и специјализоване референтне материјале (нпр. рјечнике, лексиконе, тезаурусе) да би пронашао изговор ријечи или утврдио или појаснио њено прецизно значење, којој врсти ријечи

				припада, поријекло или стандардну употребу.
Није примјењиво.	д. Користи штампани / дигитални рјечник у сврху утврђивања или појашњења прецизног значења кључних ријечи и израза.	д. Потврђује претходно утврђено значење ријечи или израза, нпр. провјером претпостављеног значења у тексту или рјечнику).	д. Потврђује претходно утврђена значења ријечи или израза, нпр. провјером претпостављеног значења у тексту или рјечнику.	д. Потврђује прелиминарно утврђено значење ријечи или фразе (нпр. провјером претпостављеног значења у контексту или рјечнику).
21. Уз подршку и помоћ одраслих истражује односе између ријечи и нијансе у значењу ријечи.	21. Утврђује однос између ријечи и уочава нијансе у значењу ријечи.	21. Објашњава пренесена значења ријечи и разлике у значењима ријечи.	21. Објашњава и примјењује пренесена значења ријечи и разлике у значењима ријечи.	21. Показује разумијевање фигуративног језика, односа између ријечи и нијанси у значењу ријечи.
а. Објашњава једноставне појмове, повезује значење нових појмова са личним искуством.	а. Разликује књижевне ријечи и изразе и њихово значење од некњижевних ријечи и израза и њиховог значења у тексту.	а. Препознаје стилске фигуре у контексту.	а. Препознаје стилске фигуре и анализира њихове улоге у тексту.	а. Тумачи стилске фигуре (нпр. хипербола, парадокс) у контексту и анализира њихову улогу у тексту.
б. Уз подстицај и подршку употребљава супротна значења често коришћених ријечи, нпр. имати–немати, цртати–брисати, велики–мали и сл. (антоними).	б. Уочава односе између ријечи и њихове употребе у свакодневном животу (нпр. узрок / посљедица, дио / цјелина, предмет / категорија).	б. Користи односе између одређених ријечи (нпр. узрок / посљедица, дио / цјелина, предмет / категорија) како би боље разумјели сваку ријеч.	б. Анализира нијансе значења ријечи са сличним основним значењем.	б. Анализира нијансе значења ријечи сличног основног значења.
ц. Уз подстицај и подршку успоставља везу између значења ријечи и њихове употребе у стварном животу.	ц. Разликује ријечи које означавају осјећања.	ц. Разликује нијансе између значења ријечи сличног значења (економизира, штеди, шкртари, цицијаши).	Није примјењиво.	Није примјењиво.
д. Прави разлику у нијансама значења глагола који описују исту општу радњу (нпр. ходати, марширати, парадирати, поскакивати).	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.

22. Користи ријечи и изразе усвојене кроз разговор или слушање читаног садржаја и реагује на текстове.	22. Усваја и правилно користи уобичајене ријечи и изразе које означавају просторне и временске односе.	22. Усваја и правилно користи ријечи и изразе из различитих извора карактеристичних за одређена подручја довољна за читање, писање, говор и слушање.	22. Усваја и правилно користи уобичајене ријечи и изразе карактеристичне за одређена подручја, довољне за читање, писање, говор и слушање као предуслов за даљње образовање и спремност за каријеру.	22. Усваја и правилно користи ријечи и изразе из општег академског и специјализованог контекста у довољној мјери за читање, писање, усмено изражавање и слушање на нивоу спремности за факултет и посао; показује независност у ширењу рјечника када разматра ријеч или израз важан за разумијевање или изражавање.
Интеграција знања и идеја 23. Интегрише и оцјењује садржаје представљене у различитим медијима и форматима, између осталог, визуелно, бројчано и ријечима. 24. Приказује и оцјењује аргумент и конкретне тврдње у тексту користећи аргументована објашњења и релевантне доказе. 25. Анализира како два или више текстова обрађују сличне теме или предмете занимања с циљем акумулације знања или упоређивање приступа аутора.				
Индикатори подручја интеграције знања и идеја у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
23. Уз подстицај и подршку описује однос између илустрације и текста.	23. Употребљава информације представљене у различитим медијима и форматима како би показао разумијевање текста.	23. Интегрише информације представљене различитим медијима и форматима (нпр. визуелно, бројчано и ријечима) како би показао разумијевање теме.	23. Анализира различито обрађене теме у различитим медијима (нпр. нечија животна прича у штампаном облику и мултимедијалном облику), утврђујући који детаљи су наглашени у свакој обради.	23. Интегрише и оцјењује вишеструке изворе информација изнесених у различитим медијима и форматима (нпр. визуелно, квантитативно), као и ријечима, како би се позабавио неким питањем или ријешо проблем.

Није примјењиво.	24. Описује логичке везе међу одређеним реченицама и пасусима у тексту (нпр. упоређивање, узрок / посљедица, први / други / трећи у низу).	24. Проналази и процјењује аргументе и конкретне тврдње у тексту правећи разлику између тврдњи које су утврђене разлозима и доказима од тврдњи које нису.	24. Приказује и оцјењује аргументе и конкретне тврдње у тексту, процјењујући је ли објашњење валидно, а докази релевантни, идентификују ли лажне изјаве и обмањујућа објашњења.	24. Приказује и оцјењује објашњења у првим писаним текстовима у БиХ, укључујући примјену уставних принципа и коришћење правних објашњења, као и премиса, циљева и аргумената у радовима из јавног заступања.
25. Уочава искуства ликова у различитим текстовима уз подстицај и подршку.	25. Упорјеђује и супроставља најважније и важне детаље представљене у два текста на исту тему.	25. Упорјеђује и супроставља дешавање приказано у текстовима различитих аутора (нпр. мемоари које је написала једна особа сама и биографија те исте особе).	25. Анализира прве писане документе од историјске и књижевне важности за БиХ.	25. Анализира теме, намјене и реторичке особине оснивачких докумената од историјског и књижевног значаја за БиХ из 17., 18., 19. и 20. вијека .
Обим и ниво сложености текста 26. Чита и разумије сложене књижевне и информативне текстове.				
Индикатори подручја обима и нивоа сложености текста у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
26. Уз помоћ и подршку учествује у скупном слушању о разним темама.	26. Чита и показује разумијевање информативних текстова укључујући и текстове из различитих научних подручја.	26. Чита и разумије текстове који не спадају у белетристику.	26. Чита и разумије опширне и сложене текстове који не спадају у белетристику.	26. Самостално и стручно чита и разумије текстове који не спадају у белетристику.

ЧИТАЊЕ				
Исходи учења темељних способности читања				
Појам великих штампаних слова 1. Показује разумијевање организације и основних особина великих штампаних слова.				
Индикатори подручја појма великих штампаних слова у складу са узрастом за:				
крај предшколског образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
а. Прати ријечи слијева надесно, од врха до дна и страницу по страницу, листа сликовницу од насловне странице до краја и исправно је држи.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
б. Уочава да су изговорене ријечи представљене писаним језиком одређеним нивозима слова.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
ц. Уз подстицај и подршку схвата да су ријечи раздвојене размацама.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
д. Уз подстицај и подршку препознаје и именује слова, уочава разлику између великих и малих слова.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.

Фонолошка освијешћеност				
2. Показује разумијевање изговорених ријечи, слогова и гласова (фонема).				
Индикатори подручја фонолошке освијешћености у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
а. Уз подстицај и подршку препознаје и изговара ријечи које се римују.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
б. Уз подстицај и подршку проналази и изговара почетне, средње и завршне гласове у ријечима које се састоје од три фонеме.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
ц. Уз подстицај и подршку додаје или замјењује појединачне гласове (фонеме) у једноставним, једносложним ријечима како би направили нове ријечи.	ц. Правилно изговара све фонеме.	ц. Правилно чита наглашене цјелине.	ц. Правилно чита ријечи посуђене из других језика уважавајући њихово етимолошко поријекло.	Није примјењиво.
Препознавање и фоничности ријечи				
3. Препознаје и примјењује вјештине фоничности и анализе ријечи.				
Индикатори подручја препознавања и фоничности ријечи у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
а. Уз подстицај и подршку препознаје и изговара ријечи које се римују.	а. Користи се дешифровањем да одгонетне изговор непознате ријечи.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
б. Препознаје ријечи које се често користе.	б. Препознаје значење учесталих префикса и суфикса. Препознаје ријечи које имају исте суфиксе.	б. Препознаје ријечи из истих породица ријечи.	б. Препознаје сложенице, полусложенице и изведенице.	Није примјењиво.

ц. Разликује ријечи које су слично написане и препознаје гласове по којима се разликују.	ц. Препознаје ријечи које имају исте суфиксе. д. Препознаје вишесложне ријечи.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
Течно читање 1. Чита са сврхом и разумијевањем.				
Индикатори подручја течног читања са сврхом и разумијевањем у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
4. „Чита“ наглас прве сликовнице са сврхом и разумијевањем.	4. Чита течно и тачно да се може разумјети.	4. Чита текстове течно одговарајућим темпом и изражајно при вишеструком читању, у складу са стандардима за узраст.	4. Чита текстове течно одговарајућим темпом и изражајно, у складу са стандардима за узраст.	Није примјењиво.
Није примјењиво.	а. Чита прозу и поезију са сврхом и разумијевањем.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
Није примјењиво.	б. Користи контекст да потврди или самостално коригује препознату ријеч и њено разумијевање.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.

ПИСАЊЕ				
Исходи учења за писање				
Врсте и намјене текста 1. Анализира познате (обрађене) теме и текстове, пише аргументе у корист наведених тврдњи користећи валидна објашњења и релевантне аргументе. 2. Пише информативне текстове уз објашњења како би се размотриле и пренијеле сложене информације и идеје, јасно и прецизно, ефикасним одабиром, организацијом и анализом садржаја. 3. Пише приповиједне текстове како би развио стварна или замишљена искуства или догађаје користећи одговарајућу технику, добар избор детаља и добро структурисан редослијед догађаја.				
Индикатори подручја врсте и намјене текста у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
1. Уз подстицај и подршку износи мишљење и даје основне информације о некој теми или нпр. назив приче о којој говори.	1. Писано изражава мишљење о темама или текстовима доказујући га аргументима.	1. Писано изражава аргументе којима доказује тврдње јасним аргументима и релевантним доказима.	1. Писано изражава аргументе који доказују тврдње у анализи познатих (обрађених) тема или текстова, користећи валидно објашњење и релевантне и довољне доказе.	1. У писаном облику аргументује и доказује тврдњама у анализи познатих (обрађених) тема или текстова, користећи валидно објашњење и релевантне и потребне доказе.
Није примјењиво.	а. Представља тему или текст о којем пишу, износи мишљење и граде организациону структуру наводећи аргументе.	а. Представи тврдњуе и прецизно организује и наводи доказе.	а. Представља прецизне тврдње правећи разлику између тврдње и супротстављених тврдњи и прави организацију која успоставља јасне односе међу тврдњама, протутврдњама, аргументима и доказима.	а. Износи прецизне тврдње, утврђује значај тврдњи, разликује тврдње од другачијих или супротстављених тврдњи и ствара организацију која логично реда тврдње, протутврдње, разлоге и доказе.
Није примјењиво.	б. Износи доказе који аргументују мишљење.	б. Доказује тврдње јасним аргументима и релевантним доказима из вјеродостојних / одговарајућих извора показујући разумијевање теме или текста.	б. Равномјерно објашњава тврдње и протутврдње аргументујући их доказима и истичући предности и ограничења тако што узима у обзир ниво знања публике.	б. Потпуно и детаљно износи тврдње и протутврдње аргументујући их доказима и истичући предности и ограничења.

Није примјењиво.	ц. Користи ријечи и устаљене изразе (нпр.: зато, зато што, на примјер) како би повезао мишљења и аргументе.	ц. Користи одговарајуће ријечи у сврху појашњења односа међу појмовима и перцепцијама.	ц. Користи ријечи, изразе и реченице како би повезао главне дијелове текста, створио смислено повезан текст и појаснио односе између тврдњи и аргумената, те између тврдњи и протутврдњи.	ц. Користи ријечи, изразе и реченице, као и различиту синтаксу како би повезао главне дијелове текста, створио смислено повезан текст и појаснио односе између тврдњи и разлога, разлога и доказа, те између тврдњи и протутврдњи.
Није примјењиво.	д. Пише закључак.	д. Пише закључак на основу предочених аргумената у форми реченице или кратког одломка.	д. Придржава се формалног стила и објективног тона бавећи се нормама и правилима дисциплине о којој пише.	д. Успоставља и примјењује формалан стил и објективан тон бавећи се нормама и правилима дисциплине о којој пише.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	е. Пише закључак на основу предочених аргумената.	е. Пише закључак или одломак који произилази из изнесених аргумената и подржава их.
2. Уз подстицај и подршку прави једноставан информативни текст у којем именују оно о чему прича, те даје неке информације о теми.	2. Пише информативне текстове с објашњењима како би размотрио тему и јасно пренио идеје и информације.	2. Пише информативне текстове с објашњењима како би размотрио теме и пренио идеје, појмове и информације кроз одабир, организацију и анализу релевантног садржаја.	2. Пише информативне текстове који јасно и прецизно преносе сложене идеје, појмове и информације о различитим темама.	2. Пише информативне текстове с објашњењима како би јасно и прецизно размотрио и пренио сложене идеје, појмове и информације кроз ефикасан одабир, организацију и анализу садржаја.
Није примјењиво.	а. Представља тему и групише повезане информације; илуструје дату тему да помогне разумијевање.	Није примјењиво.	а. Представља тему; организује сложене појмове, перцепције и информације како би успоставили важне везе и објаснили разлике. Форматира текст (нпр. наслове), податке представља у виду графикона и табела; користи мултимедије у сврху помоћи при разумијевању.	а. Представља тему, организује сложене појмове, перцепције и информације тако да се сваки нови елемент надограђује на претходни у јединствену цјелину; укључује форматирање (нпр. наслове), графику (нпр. слике, табеле) и мултимедије у сврху помоћи при разумијевању.

Није примјењиво.	б. Развија тему уз помоћ чињеница, дефиниција и детаља.	б. Развија тему уз помоћ релевантних чињеница, конкретних детаља, цитата или других информација и примјера.	б. Развија тему уз помоћ добро одабраних, релевантних и довољних чињеница, проширених дефиниција, конкретних детаља, цитата или других информација и примјера примјерених знању публике о теми.	б. Детаљно разрађује тему избором најзначајнијих и најрелевантнијих чињеница, проширених дефиниција, конкретних појединости, цитата или других информација и примјера који одговарају знању публике о датој теми.
Није примјењиво.	ц. Користи везнике (нпр. и, још, али) да повеже дијелове информације.	ц. Користи одговарајуће ријечи у сврху појашњења односа међу појмовима и перцепцијама.	ц. Користи одговарајуће и разнолике ријечи да повеже главне дијелове текста, створи јединство и објасни односе међу сложеним појмовима и перцепцијама.	ц. Користи одговарајуће и разнолике пријелазе и синтаксу да повеже главне дијелове текста, створи јединство и објасни односе међу сложеним појмовима и перцепцијама.
Није примјењиво.	д. Пише закључак.	д. Користи јасне реченице и вокабулар из одређене области у сврху објашњења информација о теми.	д. Користи јасне реченице и вокабулар из одређене области да изрази сложеност теме.	д. Користи јасне реченице и вокабулар из одређене области, те стилска средства као што су метафора, поређење и аналогија како би изразио/а сложеност теме.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	е. Користи стил и тон писања примјерен теми.	е. Користи и примјењује стил и тон писања о теми о којој пише.	е. Успоставља и примјењује формалан стил и објективан тон, бавећи се нормама и правилима дисциплине о којој пише.

Није примјењиво.	Није примјењиво.	ф. Пише закључак, у форми кратке изјаве или одломка, који произилази из информација или представљених објашњења.	ф. Пише закључак, у форми кратке изјаве или одломка, који произилази из информација или представљених објашњења и доказује их.	ф. Пише закључак, у форми кратке изјаве или одломка, који произилази из информација или представљених објашњења (који нпр. наводе импликације или значај теме).
3. Уз подстицај и подршку преприча једно дешавање или неколико слабо повезаних дешавања, дешавања исприча редом како су се одиграли и изрази своје реакције на оно што се десило.	3. Пише о стварним или измишљеним доживљајима или дешавањима, слиједи ток радње и описује важне детаље.	3. Пише о стварним или измишљеним доживљајима или дешавањима, који садрже добро структурисан редослијед дешавања, описе ликова и друге важне детаље.	3. Пише с критичким освртом насупрот вриједности (есеј, расправа, путопис, репортаже, информације итд.).	3. Пише есеје с циљем развоја стварних или замишљених доживљаја или дешавања користећи одговарајућу технику, добро одабране појединости и структуру редослиједа дешавања.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	а. Мотивише и оријентише читаоца изношењем проблемске ситуације утврђујући једну или више тачака гледишта, и увођењем приповједача или ликова; ствара напредовање доживљаја или дешавања.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	б. Користи технике приповиједања, попут дијалога, темпа, описа, рефлексije и више заплета да развије доживљаје, дешавања, односно, ликове.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	ц. Користи различите технике у циљу развоја смјера догађаја који чине смислену цјелину и стварају одређени осјећај (нпр. осјећај тајновитости, напетости, раста или рјешења)

Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	д. Користи прецизне ријечи и фразе наводећи појединости и изразе који описују осјетилне доживљаје да пренесе живу слику доживљаја, дешавања, мјеста радње, односно ликова.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	Није примјењиво.	е. Даје закључак који произилази из и одражава се на доживљено, уочено или ријешено током приповиједања.

Писање и дистрибуција писаних радова

4. Пише јасне и смислене радове у којима су садржај, организација и стил примјерени задатку, сврси и публици.
5. Усавршава свој писани рад планирањем, ревизијом, редиговањем или покушајем новог приступа.
6. Користи савремену технологију да напише и објави радове, те оствари интеракцију и сарадњу с другима.

Индикатори области писања и дистрибуције писаних радова у складу са узрастом за:

крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
Није примјењиво.	4. Уз подстицај и подршку одраслих, пише рад у којем су садржај и организација примјерени задатку и сврси.	4. Пише јасан и смислен рад у којем су садржај, организација и стил примјерени задатку, сврси и публици.	4. Пише јасан и смислен рад у којем су садржај, организација и стил примјерени задатку, сврси и публици.	4. Пише јасан и смислен рад у којем су разрада, организација и стил примјерени задатку, сврси и публици за врсте и намјене текстова.
5. Уз подстицај и подршку одраслих одговара на питања и приједлоге вршњака и додаје детаље писаном раду да га по потреби ојача.	5. Уз подстицај и подршку вршњака и одраслих, пише рад и по потреби га мијења и усавршава.	5. Уз ограничени подстицај и подршку вршњака и одраслих, пише рад и по потреби га мијења и усавршава – поправља већ написани рад или пише нови с покушајем другачијег приступа.	5. Пише рад и по потреби га мијења и усавршава – поправља већ написани рад или пише нови с другачијим приступом, фокусирајући се на рјешавање оног што је најбитније за одређену сврху и публику.	5. Пише по потреби планирањем, ревизијом, уређењем, поновним писањем или испробавањем новог приступа, фокусирајући се на бављење оним што је најзначајније за одређену сврху и публику.

6. Уз подстицај и подршку одраслих истражи разнолике дигиталне алате за писање и размјену радова, укључујући и сарадњу са вршњацима.	6. Уз подстицај и подршку одраслих, користи технологију да пише и објављује радове (користећи вјештине куцања), како би остварили интеракцију и сарадњу с другима.	6. Користи информациону технологију да напише и представи / објави радове, те оствари интеракцију и сарадњу с другима; покаже вјештину куцања и може у континуитету искуцати пола странице.	6. Користи технологију да пише и представља / објављује самосталне или заједничке писане радове, користећи предности технологије да прикаже информације на флексибилан и динамичан начин, те да пронађе писане радове других.	6. Користи технологију, укључујући и интернет да пише, представља / објављује и ажурира самосталне или заједничке писане радове у одговору на сталне повратне информације, укључујући нове аргументе или информације.
Граматика и правопис 7. Показује владање правилима стандардне граматике и њиховом примјеном при писању. 8. Показује владање правописним правилима и интерпункцијом.				
Индикатори области граматика и правопис у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
7. Показује владање граматички правилним говором кроз интуитивно познавање језика.	7. Показује владање граматичким и правилима и користи их у писању и говору.	7. Показује владање граматичким правилима и користи их у писању и говору.	7. Показује владање граматичким правилима и примјењује их у писању и говору.	7. Примјењује правила стандардне граматике при писању.
а. Уз подстицај и подршку пише слова и неке ријечи, у писању прави размак међу ријечима.	а. Правилно пише често употребљаване ријечи.	а. Правилно пише већину ријечи укључујући и стручну терминологију. Уочи и исправи неправилне промјене у броју и роду именице.	а. Правилно пише ријечи укључујући стране ријечи и стручну терминологију.	а. Правилно пише све ријечи, укључујући и стране ријечи.
б. Уз подстицај и подршку користи честе именице и глаголе. Користи упитне и узвичне ријечи.	б. Користи апстрактне именице (нпр. дјетињство, љубав, љутња, мисао), глаголска времена, честе прилоге и приједлоге.	б. Користи ријечи и облике ријечи (именице, замјенице, глаголи), изразе и устаљене фразе.	б. Користи различите врсте ријечи, израза и реченица да пренесе посебна значења, те учини писање и презентацију занимљивом.	б. Користи правила стандардне граматике и прати промјене.

ц. Интуитивно примјењује правила о слагању ријечи.	ц. Примјењује правила у слагању субјекта и предиката, именица и придјева.	ц. Примјењује правила конгруенције.	ц. Препознаје одступања од правила стандардног језика у властитом писању и говору, као и код других, те познаје и примјењује стратегије за побољшање изражавања.	ц. Намјерно одступа од стандардне употребе како би пренио одређене ефекте или значења у личном писању.
д. Изражава се потпуном реченицом.	д. Ствара просте, проширене и сложене реченице.	д. Пише развијене сложене реченице.	д. Реченице различите дужине организује у смислене одломке и веће смислене цјелине.	д. Ефикасно користи реченице различитих дужина.
Није примјењиво.	8. Примјењује правописна правила у писању у често коришћеним ријечима, називима и реченицама, правилно користи знакове интерпункције.	8. Примјењује правописна правила у писању, правилно користи знакове интерпункције.	8. Примјењује правописна правила у писању, правилно користи знакове за интерпункцију.	8. При писању показује владање правилима стандардног писања великог слова, интерпункције и правописа.
а. Пише своје име и презиме великим почетним словом.	а. Пише велико почетно слово у личним именима, именима познатих насеља и установа.	а. Пише велико почетно слово у сложеним географским именима, називима књига и установа.	а. Примјењује досљедно правила писања великог почетног слова.	Није примјењиво.
Није примјењиво.	б. Пише правилно негацију уз глаголе у ријечима које се често користе.	б. Пише правилно негацију у глаголима.	б. Поштује правила о састављеном и растављеном писању ријечи. Препознаје одступања од правописних правила у личном писању као и код других, те зна да их исправи.	Није примјењиво.
Није примјењиво.	ц. Правилно пише је/ије у често коришћеним ријечима.	ц. Поштује правила замјене гласа јат у писању.	ц. Познаје и примјењује одступања од основних правила у замјени гласа јат.	Није примјењиво.

Није примјењиво.	д. Правилно пише африкате ч, ђ, џ, љ у ријечима које често користи.	д. Правилно изговара и пише африкате ч, ђ, џ, љ у ријечима.	д. Уочи погрешно написане африкате ч, ђ, џ, љ и исправља их.	Није примјењиво.
Није примјењиво.	е. Користи основне знакове интерпункције, читко пише слова.	е. Правилно користи интерпункцијске ознаке у већини реченица. Пише управни говор у свим облицима.	е. Користи све интерпункцијске знакове на одговарајући начин. Правилно обиљежава цитирани текст.	Није примјењиво.

Истраживање у циљу изградње и презентације знања

9. Проводи кратке, али и значајније, истраживачке пројекте утемељене на задатим питањима, показујући разумијевање предмета истраживања.
10. Прикупи релевантне информације из више штампаних и дигиталних извора, процијени валидност и прецизност сваког извора и интегрише информације, у исто вријеме избјегавајући плагирање.
11. Нађе доказе у књижевним или информативним текстовима у сврху подршке анализе, размишљања и истраживања.

Индикатори области истраживања у циљу изградње и презентације знања у складу са узрастом за:

крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
9. Уз подстицај и подршку учествује у заједничким истраживачким пројектима (нпр. истражи представи цртежом / тему књиге, главног јунака, број страница и др.).	9. Проводи кратке истраживачке пројекте с намјером да одговори на постављена питања.	9. Проводи кратке истраживачке пројекте који проширују знања о некој теми црпећи информације из више извора и прави биљешке о томе.	9. Проводи кратке, али обимније, истраживачке пројекте да одговори на питање (укључујући и лично питање) или ријеши проблем, сузи или прошири истраживање по потреби, споји више извора о теми, показујући разумијевање теме истраживања.	9. Проводи истраживачке пројекте да одговори на питање (укључујући и властито питање) или ријеши проблем, сузи или прошири истраживање по потреби, споји више извора о теми, показујући разумијевање предмета истраживања.
10. Уз подстицај и подршку одраслих, одговори на питања присјећајући се личног искуства или прикупи информације из понуђених извора.	10. Присјећа се информација из свог искуства или прикупи информације из штампаних и дигиталних извора; направи кратке биљешке о изворима и сортира доказе у понуђене категорије.	10. Прикупља релевантне информације из више штампаних и дигиталних извора; процијени кредибилитет сваког извора и цитира или парафразира податке и закључке других, истовремено избјегавајући	10. Прикупља релевантне информације из више штампаних и дигиталних извора ефикасно користећи напредну претрагу; оцијени корисност сваког извора при давању одговора на питање из истраживања;	10. Прикупља релевантне информације из више поузданих штампаних и дигиталних извора ефикасно користећи напредну претрагу; оцијени предности и ограничења сваког извора у смислу задатка, намјене и

		плагирање; обезбјеђује основне библиографске информација за изворе.	интегрише информације у текст селективно како би одржали проток идеја, избегавајући плагирање и придржавајући се стандардног формата за цитирање.	публике; интегрише информације у текст селективно како би одржали проток идеја, избегавајући плагирање и претјерано ослањање на одређени извор и придржавајући се стандардног формата за цитирање.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	11. Проналази доказе у књижевним или информативним текстовима у сврху подршке анализе, размишљања и истраживања.	11. Проналази доказе у књижевним или информативним текстовима за анализе, размишљања и истраживања.	11. У књижевним или информативним текстовима проналази доказе за анализе, размишљања и истраживања.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	а. Примјењује исходе учења за читање у области књижевности.	а. Примјењује исходе учења за читање у области књижевности.	а. Примјењује исходе читања у области књижевности.
Није примјењиво.	Није примјењиво.	б. Примјењује исходе учења за читање информативних, научних и документарних текстова.	б. Примјењује исходе учења за читање информативних, научних и документарних текстова.	б. Примјењује исходе читања на текстове који не спадају у белетристику.
Познавање језика 12. Показује разумијевање како језик функционише у различитим контекстима и зна одабрати одговарајући избор форме, рјечника и стила при писању.				
Индикатори области познавања језика у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
Није примјењиво.	12. Користи знање језика и његових правила при писању.	12. Користи знање језика и његових правила при писању.	12. Користи знање језика и његових правила при писању састава који припадају различитим функционалним стиловима.	12. Пише у дужим временским оквирима (вријеме за истраживање, размишљање и ревизију) и краћим временским оквирима (у једном комаду или дан-два) различите врсте задатака, намјена и публике.

Није примјењиво.	а. Бира ријечи или фразе ради ефекта.	а. Користи различите форме реченица да састав учини занимљивим.	а. Пише расправе, есеје, путописе користећи ретроспекцију, дијалог и дескрипцију.	а. Пише расправе, есеје, путописе користећи ретроспекцију, дијалог и дескрипцију.
Није примјењиво.	б. Препознаје и уочава разлике између говорног и писаног језика.	б. Одржава досљедност у стилу и тону.	Није примјењиво.	Није примјењиво.
Обим писања 13. Пише једноставне и краће или сложене и обимније писане радове за које је потребно вријеме за истраживање, размишљање и ревизију у различите намјене.				
Индикатори области обима писања у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
Није примјењиво.	13. Пише једноставне писане радове (писма, честитке, позивнице...).	13. Пише сложеније писане радове (извјештаје, писма, плакате...)	13. Пише сложене и обимне писане радове из различитих области за које је потребно вријеме за истраживање, размишљање и ревизију, за различите намјене и публику.	13. Пише сложене писане радове за које је потребно вријеме за размишљање и ревизију, за различите намјене и публику.
УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ И СЛУШАЊЕ				
Исходи учења за усмено изражавање и слушање				
Разумијевање и сарадња 1. Припрема се и учествује ефикасно у низу разговора и сарадњи с различитим саговорницима, надоградњи на идејама других и изражавању личних идеја јасно и увјерљиво. 2. Интегрише и оцјењује информације презентиране у различитим медијима и форматима, укључујући визуелно, квантитативно и усмено. 3. Процјењује говорникову тачку гледишта, аргументацију и коришћење доказа и реторике.				
Индикатори области разумијевања и сарадње у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
1. Учествује у разговорима о различитим предшколским темама с вршњацима и	1. Учествује ефикасно у низу разговора и сарадњи (један на један, у групама, предвођен наставником) с	1. Учествује ефикасно у низу разговора и сарадњи (један на један, у групама, предвођен наставником) с	1. Учествује ефикасно у низу разговора и сарадњи (један на један, у групама, предвођен наставником) с	1. Ефикасно иницира и учествује у низу расправа утемељених на сарадњи (један на један, у групама и

одраслима, с различитим саговорницима, у малим и већим групама или у пару.	различитим саговорницима о темама и текстовима на нивоу разреда, надоградњи на идејама других и јасном изражавању личних идеја.	различитим саговорницима о темама и текстовима на нивоу разреда, надоградњи на идејама других и јасном изражавању личних идеја.	различитим саговорницима о темама и текстовима на нивоу разреда, надоградњи на идејама других и јасном изражавању личних идеја.	оним које води наставник) с различитим саговорницима о темама, текстовима и питањима, надограђујући на идеје других и изражавајући личне јасно и увјерљиво.
а. Прати договорена правила за дискусију (нпр. слушање других и наизмјенично причање).	а. Припрема се за дискусију, након што се прочита или проучи тражени материјал; искључиво се ослања на ту припрему и друге информације које има о теми ради истраживања идеја о којима се расправља.	а. Учествоје у дискусији након што прочита или проучи тражени материјал; искључиво се ослања на ту припрему позивајући се на доказе о теми, тексту или питању које треба размотрити и размислити о идејама о којима се расправља.	а. Учествоје у дискусији припремљен, након што је прочитао или проучио тражени материјал; искључиво се ослања на ту припрему позивајући се на доказе о теми, тексту или питању ради подстицања пажљиве, добро образложене размјене идеја.	а. Учествоје у дискусији припремљен, након што је прочитао или проучио тражени материјал; искључиво се ослања на ту припрему позивајући се на доказе из текстова или других врста истраживања о теми или питању ради подстицања пажљиве, добро образложене размјене идеја.
б. Прати и наставља разговор уз уважавање саговорника.	ц. Прати договорена правила за дијалог и дискусију на уважавајући начин.	б. Прати правила колегијалне дискусије, поставља одређене циљеве и рокове, те дефинише појединачне улоге по потреби.	б. Сарађује с колегама с циљем постављања правила за колегијалну дискусију и одлучивање (нпр. неформални консензус, гласање о кључним питањима, изношење алтернативних ставова), уз јасне циљеве и рокове, те појединачне улоге по потреби.	б. Сарађује с вршњацима на унапређивању грађанских, демократских разговора и одлучивања, поставља јасне циљеве и рокове и утврђује појединачне улоге по потреби.
Није примјењиво.	д. Поставља питања да провјери разумијевање презентованих информација, држи се теме и повезује њихове коментаре с примједбама осталих.	ц. Поставља конкретна питања и одговора на њих уз објашњење и изношење детаља, стављајући коментаре који доприносе теми, тексту или питању које се разматра.	ц. Подстиче разговоре постављањем и одговарањем на питања која повезују тренутну дискусију са ширим темама или већим идејама; активно укључује друге у дискусију; те појашњава, потврђује или оспорава идеје и закључке.	ц. Подстиче разговоре постављањем и одговарањем на питања која трагају за објашњењем и доказима; брине се да се саслушају сви ставови о некој теми или питању; појашњава, потврђује или оспорава идеје и закључке; и упоређује различите и креативне погледе.

Није примјењиво.	д. Изражава и брани личне идеје у свјетлу дискусије.	д. Разматра кључне идеје које су изнесене и показује да су разумјели различита гледишта кроз размишљање и парафразирање.	д. Одговара пажљиво на различита гледишта, сумира усаглашена и неусаглашена питања, те кад је то оправдано, описује или оправдава личне ставове и поимања, мијења лична мишљења у свјетлу аргумената и доказа.	д. Одговара пажљиво на различита гледишта; обједињава коментаре, тврдње и доказе свих страна предмету расправе; гдје је могуће разрешава контрадикторности и утврђује које су додатне информације или истраживање потребни да би се проширило истраживање или задатак завршио до краја.
2. Провјерава и тражи објашњења за разумијевање текста или информације презентоване усмено или путем различитих медија постављањем и одговарањем на питања о кључним детаљима.	2. Одређује главне идеје и детаље у тексту прочитаном наглас или информације презентоване у различитим медијима и форматима.	2. Објасни информације презентоване у различитим медијима и форматима, (нпр. визуелно, бројчано и усмено) и објасни како оне доприносе теми, тексту или питању које се проучава.	2. Интегрише више извора информација презентованих у различитим медијима и форматима, (нпр. визуелно, бројчано и усмено), оцјењујући кредибилност и прецизност сваког извора.	2. Интегрише више извора информација презентованих у различитим медијима и форматима (нпр. визуелно, квантитативно и усмено) како би могао доносити одлуке и рјешавати проблеме, процјењујући вјеродостојност и тачност сваког извора и записујући било какво неслагање података.
3. Поставља питања и одговара на питања тражећи помоћ, информацију или појашњење у циљу бољег разумијевања презентованог.	3. Пита и одговара на питања о информацијама говорнику. Нуди одговарајуће објашњење и појединости.	3. Прави разлику између тврдњи које су аргументоване доказима и оних које нису.	Оцјењује говорникову тачку гледишта, објашњење и коришћење доказа и реторике, идентификујући обмањујућа објашњења или претјеране или искривљене доказе.	3. Оцјењује говорничково мишљење, објашњење и коришћење доказа и реторике, оцјењујући став, премисе, повезаност перцепција, избор ријечи, наглашене цјелине и тон који говорник користи.

Презентација знања и идеја 4. Презентује информације, налазе и доказе тако да слушаоци могу слиједити ток образлагања, а организација, развој и стил примјерени су задатку, сврси и публици. 5. Користи дигиталне медије и визуелно излагање података да стратешки прикаже информације и ојача разумијевање презентација. 6. Прилагоди говор различитим контекстима и комуникацијским задацима.				
Индикатори области презентације знања и идеја у складу са узрастом за:				
крај предшколског васпитања и образовања (5/6 год.)	крај 3. разреда (8/9 год.)	крај 6. разреда (11/12 год.)	крај 9. разреда (14/15 год.)	крај средњошколског васпитања и образовања (18/19 год.)
4. Уз подстицај и подршку описује познате људе, мјеста, ствари и наведе додатне појединости.	4. Извјештава о теми или тексту, исприча причу или детаљно препричава искуство уз одговарајуће чињенице и релевантне, описне детаље, говорећи јасно, одговарајућим ритмом.	4. Износи тврдње и налазе, наводећи идеје логичким редослиједом и коришћењем примјерених описа, чињеница и детаља да нагласи главне идеје или теме; одржава примјерен контакт очима, адекватну гласноћу и јасан изговор.	4. Износи тврдње, налазе и доказе у корист тога јасно, сажето и логично, тако да слушаоци могу слиједити ток образлагања, а организација, разрада, суштина и стил примјерени су сврси, публици и задатку.	4. Износи информације, налазе и доказе у корист тога с јасне и прецизне тачке гледишта тако да слушаоци могу слиједити ток образлагања, разматрају се другачија или супротна гледишта, а организација, разрада, суштина и стил примјерени су сврси, публици и обиму формалних и неформалних задатака.
5. Додаје по жељи цртеже или друга визуелна излагања описима како би тиме обезбиједили више појединости.	5. Прави занимљиве и динамичне аудио снимке прича или пјесама које илуструју течно читање разумљивим ритмом; додаје визуелне ефекте, гдје је то прикладно, да нагласи или подвуче одређене чињенице или појединости.	5. Укључи мултимедијалне компоненте (нпр. графику, слике, звук) и визуелне ефекте током презентација како би појаснили информације.	5. Стратешки користи дигиталне медије (нпр. текстуалне, графичке, аудио, визуелне и интерактивне елементе) како би унаприједио разумијевање налаза, објашњење доказа, те појачали интерес.	5. Стратешки користи дигиталне медије (нпр. текстуалне, графичке, аудио, визуелне и интерактивне елементе) током презентације како би унаприједио разумијевање налаза објашњења и доказа, те појачао занимање.
6. Изражава се говором и гласовним квалитетима говора, као што су висина, темпо и боја гласа како би осјећаје, мисли и идеје јасно изразили.	6. Изражава се пуним реченицама.	6. Прилагођава говор различитим контекстима и задацима, показује да влада стандардним језиком кад је потребно или примјерено.	6. Прилагођава говор различитим контекстима и задацима, показује да влада стандардним језиком кад је потребно или примјерено.	6. Прилагођава говор различитим контекстима и задацима, показује да влада стандардним језиком кад је потребно или примјерено.

ЧИТАЊЕ:

КЊИЖЕВНОСТ (предшколско васпитање и образовање – крај средњошколског васпитања и образовања)

Исходи учења за читање (књижевност)

Кључне идеје и детаљи

1. Пажљиво чита или слуша текст у циљу разумијевања и доношења логичких закључака; цитирање конкретних текстова при писању или говору у сврху аргументовања закључака донесених на темељу текста.
2. Препознавање и објашњење кључних идеја текста и њихових разрада; резиме кључних идеја на основу детаља који је доказују.
3. Анализира ликове, дешавања и идеје, те њихове међуодносе у тексту.

Вјештина и структура

1. Тумачи различита значења ријечи и израза, техничких, основних и пренесених значења из текста и утврђивање како избор ријечи утиче на значење текста.
2. Анализира структуру текстова укључујући и како се одређене реченице, пасуси и већи дијелови текста (нпр. одломак, поглавље, сцена или строфа) односе једни према другима и према цјелини.
3. Утврђује како тачка гледишта или намјера утичу на обликовање садржаја и начина писања текста.

Усвајање и коришћење рјечника

2. Утврди или разјасни значење непознатих и вишезначних ријечи и израза.
3. Разумије пренесено значење ријечи, везу између ријечи и нијансе у значењима ријечи.
4. Усваја и исправно користи нове ријечи и изразе. Богати рјечник.

Интеграција знања и идеја

1. Интегрише и процјењује садржај представљен у различитим медијима и форматима између осталог визуелно, квалитативно, као и ријечима.
2. Приказује и оцјењује и конкретне тврдње у тексту користећи валидна објашњења и релевантне доказе.
3. Анализира два или више текстова који обрађују сличну тему или предмет занимања у циљу акумулације знања и упоређује различите приступе аутора.

Обим и ниво сложености текста

1. Непристрасно и стручно чита и разумије сложене књижевне текстове.

ЧИТАЊЕ:

ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ (предшколско васпитање и образовање – крај средњошколског васпитања и образовања)

Исходи учења за читање информативних текстова

Кључне идеје и детаљи

1. Чита текст у циљу утврђивања навода текста, доношења логичких закључака и цитира конкретне текстуалне доказе аргументујући закључке донесене на темељу текста.
2. Одређује кључне идеје и теме текста и анализира њихову разраду резимирајући кључне детаље и идеје који то доказују.
3. Анализира како и зашто се појединци, дешавања и идеје развијају и улазе у интеракцију кроз текст.

Вјештина и структура

1. Интерпретира и објашњава начин употребе ријечи и устаљених израза у тексту и одређује техничка, основна и пренесена значења, те анализира различита значења при избору ријечи.
2. Анализира структуру текстова и међуоднос реченица, пасуса и већих дијелова текста (нпр. одломак, поглавље).
3. Процјењује начин обликовања садржаја и стила текста с личне тачке гледишта.

Усваја и користи рјечник

1. Утврђује и разјашњава значење непознатих, мање познатих и вишезначних ријечи и израза коришћењем контекстуалних индиција, анализом садржајних дијелова ријечи и коришћењем општег и специјализованог референтног материјала по потреби.
2. Искупује разумијевање пренесеног језика, веза између ријечи и нијанси у значењима ријечи.
3. Усваја и исправно користи низ ријечи и фраза из одређене области довољних за читање, писање и слушање за наставак образовања и животне улоге; покаже независност у стицању рјечника кад пронађе непознату ријеч која је важна за разумијевање или изражавање.

Интеграција знања и идеја

1. Интегрише и оцјењује садржаје представљене у различитим медијима и форматима, између осталог визуелно, квантитативно и ријечима.
2. Приказује и оцјењује аргумент и конкретне тврдње у тексту користећи валидна објашњења и релевантне доказе.
3. Анализира како два или више текстова обрађују сличне теме или предмете занимања с циљем акумулације знања или упоредбе приступа аутора.

Обим и ниво сложености текста

1. Чита и разумије сложене информативне текстове.

ТЕМЕЉНЕ ВЈЕШТИНЕ ЧИТАЊА

(предшколско васпитање и образовање – 3. разреда (8/9 год.)

Исходи учења темељних вјештина читања**Појам великих штампаних слова**

1. Показује разумијевање организације и основних особина великих штампаних слова.

Фонолошка освијештеност

1. Показује разумијевање изговорених ријечи, слогова и гласова (фонема).

Препознавање и фоничност ријечи

1. Препознаје и примјењује вјештине фоничности и анализе ријечи.

Течно читање

1. Чита са сврхом и разумијевањем.

ПИСАЊЕ (предшколско васпитање и образовање – крај средњошколског васпитања и образовања)

Исходи учења за писање

Врсте и намјене текста

1. Анализира битне теме и текстове, пише аргументе у корист наведених тврдњи користећи валидна објашњења и релевантне аргументе.
2. Пише информативне текстове уз појашњења како би се размотрило и пренијело сложене информације и идеје јасно и прецизно ефикасним избором, организацијом и анализом садржаја.
3. Пише приповиједне текстове како би развио стварна или замишљена искуства или дешавања користећи ефикасну технику, добар избор детаља и добро структурисан редослијед дешавања.

Писање и дистрибуција писаних радова

1. Пише јасне и смислене радове у којима су садржај, организација и стил примјерени задатку, сврси и публици.
2. Усавршава свој писани рад планирањем, ревизијом, редиговањем, поновним писањем или покушајем новог приступа.
3. Користи савремену технологију да напише и објави радове, те оствари интеракцију и сарадњу с другима.

Граматика и правопис

1. Показује владање правилима стандардне граматике и њиховом употребом при писању.
2. Показује владање правописним правилима и интерпункцијом.

Истраживање у циљу изградње и презентације знања

1. Проводи кратке али и значајније истраживачке пројекте утемељене на фокусираним питањима, показујући разумијевање предмета истраживања.
2. Прикупи релевантне информације из више штампаних и дигиталних извора, процијени кредибилитет и прецизност сваког извора и интегрише информације, у исто вријеме избјегавајући плагирање.
3. Проналази доказе у књижевним или информативним текстовима у сврху подршке анализе, размишљања и истраживања.

Познавање језика

1. Разумије како језик функционише у различитим контекстима и зна направити одговарајући избор форме, рјечника и стила при писању.

Обим писања

1. Пише једноставне и краће или сложене и обимније писане радове за које је потребно вријеме за истраживање, размишљање и ревизију у различите намјене.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ И СЛУШАЊЕ**(предшколско образовање – крај средњошколског васпитања и образовања)****Исходи учења за усмено изражавање и слушање****Разумијевање и сарадња**

1. Припрема се и учествује ефикасно у низу разговора и сарадњи с различитим саговорницима, надоградњи на идејама других и изражавању личних идеја јасно и увјерљиво.
2. Интегрише и оцјењује информације презентоване у различитим медијима и форматима, укључујући визуелно, квантитативно и усмено.
3. Процјењује говорникову тачку гледишта, аргументацију и коришћење доказа и реторике.

Презентација знања и идеја

1. Презентује информације, налазе и доказе тако да слушаоци могу слиједити ток образлагања, а организација, развој и стил примјерени су задатку, сврси и публици.
2. Користи дигиталне медије и визуелно излагање података да стратешки прикаже информације и ојача разумијевање презентација.
3. Прилагоди говор различитим контекстима и комуникацијским задацима.

Области и компоненте за босански језик, хрватски језик и српски језик у БиХ

Дефиниције и легенда за прожимајуће показатеље⁶

Исходи учења	Саставни индикатори
Исходи учења за језик који утичу на развијање а односе се на комуникацијску компетенцију на матерњем језику:	чита, разумије и анализира књижевне и информативне текстове, пише разне врсте текста за различите намјене и публику, прича и слуша ради пријеноса и разумијевања информација с поштовањем и ефикасно у различитим ситуацијама и у различите сврхе у конструктивном и критичком дијалогу, пише сложене текстове, критички оцјењује комуникације у различитим облицима, изражава позитивне ставове и показује вјештине за ефикасну међукултуралну комуникацију.
Исходи учења за писменост која се односи на информатичку писменост (информацијска, медијска, технолошка):	користи мултимедије за тражење, налажење, приступање, израду, приказ и размјену информација и комуникације, учествује одговорно у виртуелним друштвеним мрежама, користи компјутерске писмености за подршку критичком начину размишљања, иновацијама и креативности.
Исходи учења за писменост која се односи на учити како се учи:	организује и уређује властито учење, показује упорност и самопроцјену при учењу, тражи прилике за подршку, помоћ и учење, израђује план за учење и ради управљања временом, ради појединачно и с другима.
Исходи учења за писменост која се односи на друштвену и грађанску компетенцију:	познаје општеприхваћене норме и правила понашања, комуницирање конструктивно и с поштовањем у друштвеним ситуацијама, изграђује повјерење и емпатију према другима, изражава фрустрације на конструктиван начин, развија и разумије национални културни идентитет у интеракцији с културним идентитетом Европе и остатком свијета, увиђа и разумије различита стајалишта која су посљедица различитости и која конструктивно доприносе личним ставовима, развија вјештине групног рада.
Исходи учења за писменост која се односи на самоиницијативу и подузетничку компетенцију:	планира, организује, анализира, комуницира, изводи, извјештава, процјењује и води евиденције, управља пројектима, ради с тимовима на кооперативан и флексибилан начин, препознаје личне јаке и слабе стране.

⁶ Из документа: Кључне компетенције и животне вјештине за Босну и Херцеговину. Програм запошљавања и задржавања младих. (2011.год.)

Исходи учења за писменост која се односи на културну свијест:	познаје домаће и међународно културно наслијеђе (музика, визуелне умјетности, плес, књижевност), уважавање и уживање у умјетничким дјелима и извођењима и развијање осјећаја за лијепо.
Исходи учења за писменост која се односи на креативно-продуктивну компетенцију:	производња многих идеја, производа, претпоставки, повезивање идеја, доношење закључака независно, замишљање, визуелизација алтернативних рјешења, критичко размишљање при рјешавању проблема, когнитивна способност толерисања супротних идеја, ефикасно коришћење информација, знања и чињеница при рјешавању проблема.

Принципи дефинисања исхода учења

Знање, транспарентност, учествовање, понављање и умјереност представљају пет принципа за дефинисање исхода учења (ИУ). Сваки од ових принципа важан је за квалитетан развој исхода учења.

ЗНАЊЕ

Двије врсте знања су неопходне за развој исхода учења за језичку писменост:

(1) знање вредновања и (2) техничко знање и вјештине.

Ставови и вјеровања одређују човјеков поглед на свијет и утичу на његово понашање.

- Развој исхода учења од стручњака који раде на дефинисању тих исхода захтијева пуну преданост, с обзиром на то да ти исходи треба свој дјеци да пруже основу за успјех у школи и животу након школовања.

Стручњаци који раде на развоју исхода учења морају да имају техничко знање и вјештине у барем двије области.

- Стручно знање у области садржаја: језичка писменост, математика, итд.
- Стручно знање о исходима учења: сврха дефинисања исхода учења и основни елементи система који се заснива на исходима учења. Стручњаци морају да познају различите начине разврставања документације о исходима учења и елементима оцјењивања и праћења који одговарају исходима учења.

Примјер

Њемачки национални образовни стандарди. Стручњаци за израду стандарда имају висок степен знања о садржају, развоју дјече и адолесцената, оцјењивању, евалуацији и мјерењу.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ

- Транспарентност подразумијева да су процес, сврха и дефинисање исхода учења јасни.
- Особе које раде на развоју исхода учења дужне су да омогуће свим заинтересованим странама на свим нивоима система приступ подацима о процесу развоја исхода учења.
- Састанци са члановима заједнице и објављивање података на неформалним интернетским страницама су тек два начина обезбјеђења транспарентности исхода учења.

Примјер

Стандарди за заједничко језгро наставног плана и програма у САД-у су примјер једног таквог свеобухватног приступа који укључује употребу интернета у најранијим фазама како би заинтересоване стране имале на располагању релевантне и ажуриране податке о процесу развоја исхода учења (у овом случају стандарда). Интернетска страница www.corestandards.org, коју финансира Национално удружење гувернера и Вијеће руководиоца образовних сектора САД-а, садржи опис активности, податке о исходу учења,

изразе подршке различитих субјеката, најновија догађања, FAQ (често постављана питања) и исходе учења.

УЧЕСТВОВАЊЕ

- Исходи учења треба да буду одраз саме визије образовне реформе која је заснована на знању, вјештинама и ставовима 21. вијека. Уколико визија одражава сагласност актера (родитеља, ученика, наставника и чланова заједнице) тада сви могу учествовати у пружању подршке академском, социјалном, емотивном и физичком развоју дјеце.
- То међутим не значи да све заинтересоване стране учествују у свим аспектима развоја исхода учења јер тај процес захтијева висок степен техничких вјештина.
- Учествовање мора да буде намјерно и планирано.
- Стручњаци који раде на развоју морају да заузму стратешки приступ у обезбјеђењу учествовања различитих актера, како би учествовање било пропорционално њиховим стручним знањима.

Примјер

Агенција за предшколско, основно и средње образовање БиХ формирала је радну групу за израду стандарда квалитета рада за одгајатеље у предшколском васпитању и образовању. У процес су били укључени стручњаци и други актери у изради и прегледу стандарда.

ПОНАВЉАЊЕ

Процес развоја исхода учења је процес који се заснива на понављању. Другим ријечима, понављају се кораци, а резултати претходне фазе су информације потребне за наредну фазу.

Примјер

Према извјештајима актера из Њемачке, Турске, Македоније и Узбекистана (национални стандарди за образовне садржаје) документи о исходима учења у тим земљама прошли су бројне ревизије након разматрања повратних информација и коментара вањских стручњака и чланова заједнице.

УЈЕДНАЧЕНОСТ

Уједначеност подразумијева: (1) процес развоја исхода учења и (2) резултате активности које се односе на исходе учења.

Процес развоја исхода учења:

- Мора бити уједначен у погледу чланова радних група и учествовања.
- Уједначеност подразумијева различитости; представници различитих заједница и особе са различитим стручним знањима треба да буду дио процеса развоја исхода учења као чланови радне групе или као учесници на састанцима на којима се разматрају повратне информације или врши валидација.

Резултати исхода учења:

- Исходи учења и показатељи који предвиђају знања и вјештине које ученици треба да савладају како би били спремни за 21. вијек су исти за сву дјецу, без обзира на национално поријекло, географску локацију, социјално-економски статус, пол или језик.
- Стручњаци за развој исхода учења постављају висока очекивања за сву дјецу кроз дефинисање исхода и показатеља учења за 21. вијек.

Примјери

Финска. Руководство школа и наставни кадар су детаљније разрадили и проширили иначе прилично "базичан" национални план и програм и сет исхода учења.

Сингапур и Финска су смањили јаз у постигнућима ученика тако што су обезбиједили да сви ученици имају приступ уједначеном и квалитетном образовању.

Лексикон кључних термина

Писменост за 21. вијек:

Писменост је одувјек била скуп културолошких и комуникацијских пракси заједничких припадницима одређених група. Како се мијењају друштво и технологија, тако се мијења и писменост. У 21. вијеку, писменост се састоји од способности наласка, оцјене, коришћења и комуникације путем широког обима извора, међу којима су текст, аудио записи, визуелни извори и дигиталне технологије. Писмени појединци управљају, анализирају и синтетизују вишеструке токове информација које долазе истовремено; стварају, критикују, анализирају и оцјењују информације из мултимедијалних извора те се брину за етичке одговорности које се траже у овако сложеним окружењима.

Исходи учења (ИУ) за 21. вијек:

То су изјаве у којима се наводи шта би ученик требао знати, разумјети или урадити / показати по завршетку одређеног процеса учења као резултат активности учења.

Индикатори исхода учења:

Примјери понашања/активности ученика који показују степен достизања исхода учења. Индикатори показују и описују развијеност вјештине, знања и разумијевања одређене области, односно компоненте и као такви морају бити мјерљиви.

Области:

Област је организован, кохерентан склоп знања, вјештина и ставова у склопу одређеног подручја.

Ријечи које се користе за описивање групација садржаја, начин организовања или груписања исхода учења. Компоненте за језик су: читање, писање и говор/слушање.

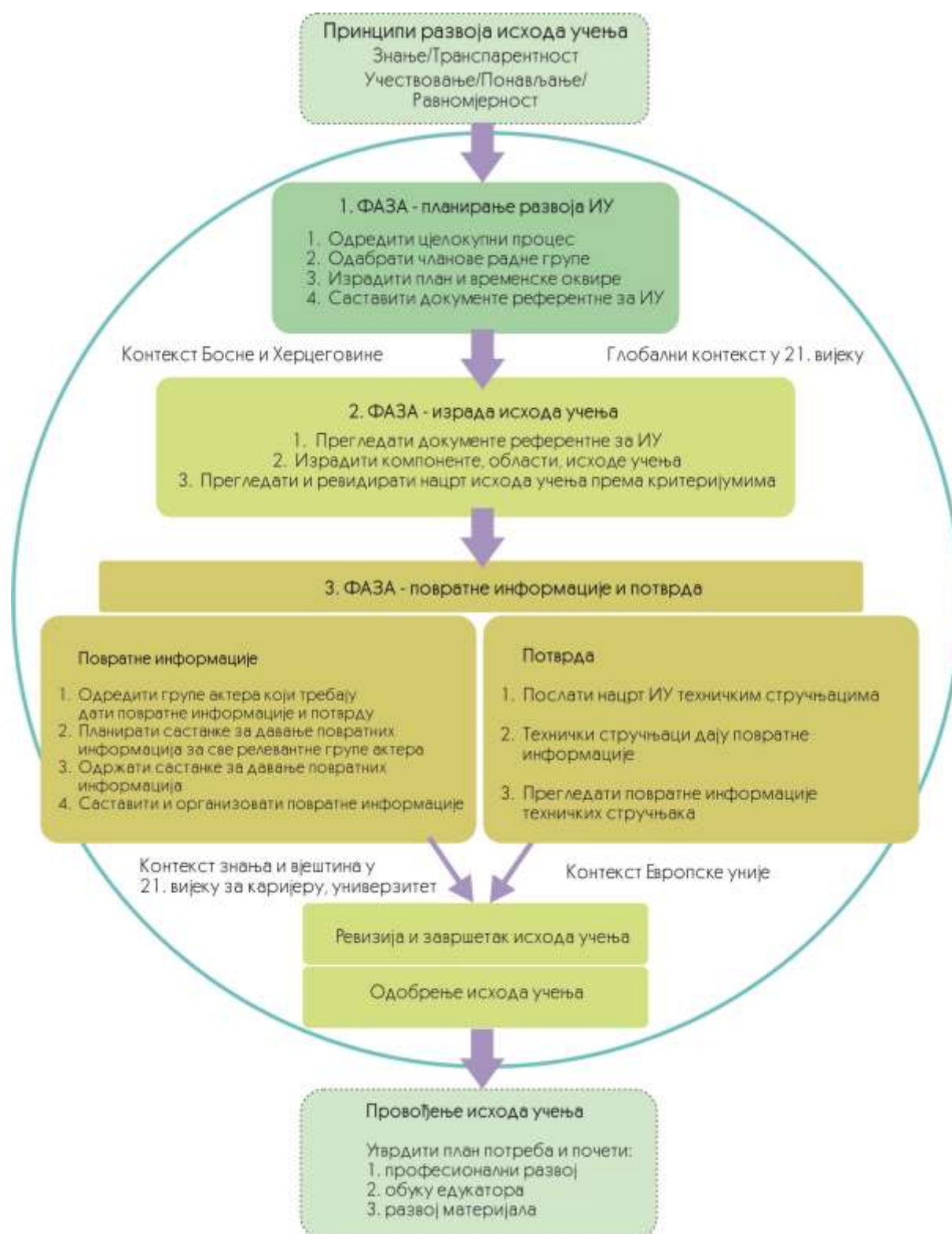
Компоненте:

Рашчлањена знања, вјештине и ставови који су значајни и који дефинишу област.

Компетенције:

Компетенције и исходи учења пролазе кроз више области предмета. Нужне су за припрему ученика за 21. вијек како би опстали, развијали своје капацитете у потпуности учествовали у развоју, унапређивали квалитет свога живота, доносили одлуке и настављали учити. Укључују: комуникативну компетенцију, информатичку писменост, учење о томе како учити, социјалну компетенцију, самоиницијативу и предузетност, културну свјесност и креативну и продуктивну компетенцију.

План активности развоја исхода учења у 21. вијеку

Литература:

- Државно вијеће наставника енглеског језика (2008) Изјава о ставу;
Извршни одбор Државног вијећа наставника енглеског језика, Урбана, Иллиноис,
- Информација о provedби Оквирног закона за основно образовање и усаглашеност кантоналних законских аката са овим законом. Федерално министарство образовања и знаности Мостар (2009),
- Институција за унапређење образовања и васпитања, Каталог програма стручног усавршавања запослених у образовању, Београд (2009/10),
- Извјештај о прегледу постојећих ЗНПП-а и наставних планова и програма за деветогодишње основне школе у БиХ, Осигурање квалитете у образовању у БиХ (2009),
- Кључне компетенције и животне вјештине у Босни и Херцеговини, Сарајево(2011),
- Курикулум, Colin J. Marsh, Загреб, (1994),
- Марко Савић, Практикум за дефинисање исхода учења, Архитектонски факултет, Београд, (2008),
- Модел НПП за матерњи језик и математику, група аутора, Реформа општег образовања у Босни и Херцеговини (2005),
- Модел оквирног наставног плана и програма *Curriculum* (2005),
- Национални оквирни курикулум за предшколски одгој и образовање те опште обавезно и средњошколско образовање Хрватске, (2010),
- НПП основне школе Словеније (1999, 2006),
- НПП гимназије Словеније (1998, 2006),
- Оквир курикулума за предуниверзитетско образовање у Републици Косово (2011),
- Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ (2003),
- Оквирни закон о предшколском одгоју и образовању у БиХ (2007),
- Оквирни закон о средњем струковном образовању и обуци у БиХ (2008),
- Предметни НПП-и Црне Горе (2011),
- Споразум о заједничкој језгри НПП-а (2003),
- Стратешки правци образовања у БиХ с планом имплементације 2008–2015. (2008),
- Стернберг РЈ, Когнитивна психологија, Јастребарско, Слап, (2004),
- Славко Петриншак, Образовна политика и курикуларни приступ, Педагошки факултет, Осијек (2008),
- Власта Визек Видовић, Компетенције као исходи учења, трајно образовање, Загреб, (2008),
- Заједничко језгро комплетних развојних програма за рад у предшколским установама (2009),
- Закон о Агенцији за предшколско, основно и средње образовање (2007).

Издавач:

Агенција за предшколско, основно и средње образовање

За издавача:

Маја Стојкић, директор Агенције за предшколско, основно и средње образовање

Лектура:

Џенана Мемишевић

ДТП:

Бранка Звечевац

Тираж:

350 примјерака

Штампа:

Пројекат подржао УНИЦЕФ